

Examen VMBO-GL en TL

2025

tijdvak 2
maandag 23 juni
13.30 - 15.30 uur

Nederlands CSE GL en TL

Bij dit examen horen een bijlage en een uitwerkbijlage.

Beantwoord alle vragen en maak alle opdrachten in de uitwerkbijlage.

Dit examen bestaat uit 33 vragen en een schrijfopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 49 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Dure vis weggooien, dat doet pijn

(1) Met een groot mes snijdt chef-kok Dyon den Dunnen (24) in de keuken van restaurant Three in Rotterdam de groene appels brunoise - tot kleine
5 blokjes. Die veranderen door een marinade van yuzu in vegetarische ceviche, verrijkt met het sap van mango, ananas en passievrucht. “Vacuümverpakt en bevroren blijft
10 tropisch fruit wel een half jaar houdbaar”, vertelt de chef. “Deze klokhuizen moet ik helaas wel weggooien.”

(2) In het chique sushirestaurant op
15 de Freericksplaats in de Rotterdamse wijk Hillegersberg gooien de medewerkers het liefst zo min mogelijk weg. Dat begint al bij het koken. Restaurants kopen soms te veel in of
20 gebruiken niet alles van het product. “Terwijl je van de botten nog jus kan trekken”, zegt Den Dunnen, terwijl hij een homp rundvlees op het werkblad legt. “Met de mergpijp geef ik daar
25 smaak aan. Van het dier gooien we eigenlijk niets weg.”

(3) Volgens onderzoek van de Rabobank verdwijnt dit jaar in de horeca ruim 55 miljoen kilo voedsel
30 in de vuilnisbak. Iets minder dan in vorige jaren, maar nog steeds een hoeveelheid die groot genoeg is om een stad als Den Bosch een jaar lang te voeden. Al dat weggooien kost de
35 sector 647 miljoen euro per jaar en veroorzaakt een CO2-uitstoot van 110 duizend ton.

(4) Voedselverspilling leidt volgens een VN-rapport wereldwijd tot een
40 uitstoot van 3,3 miljard ton CO2 per jaar, zes keer zoveel als al het luchtverkeer samen. “Het produceren van

eten, met name zwaarder voedsel als vlees, kost veel energie en water.

45 Daar zit het grootste aandeel CO2 in”, zegt Ilona de Hooge, hoofd-docent marketing en consumenten-gedrag aan de Wageningen Universiteit. “Voedsel wordt verwerkt,
50 bijvoorbeeld in stukken gehakt door machines en vervoerd naar restaurants, wat leidt tot nog meer uitstoot. Als je het vervolgens weggooit, is het helemaal zonde. Dan moet het als
55 afval nog een keer verwerkt worden.”

(5) Hoewel de vuilnisbelt van verloren voedsel sinds 2019 in Nederland licht is gekrompen, gooien hotels, cafés en restaurants nog steeds bijna
60 6 procent van hun omzet weg. “Een van de problemen is dat ze niet te weinig willen aanbieden”, zegt De Hooge. “De horeca heeft er natuurlijk belang bij om voedsel-
65 verspilling tegen te gaan, maar ook om een goede reputatie te behouden en gasten tevreden te stellen. Dat is soms strijdig met elkaar.”

(6) “De klant is koning, natuurlijk”, beaamt Daan Veldhoen, bedrijfs-leider bij Three. “Toch raden we mensen af om te veel te bestellen. Dat lijkt tegenstrijdig, omdat we meer verdienen als we meer verkopen.
75 Maar eten weggooien, met name dure vis, doet gewoon pijn.” Daarnaast biedt Three sinds kort kleinere porties rijst aan als bijgerecht. Voorheen zag het restaurant de grote
80 kommen vaak halfvol terugkomen. “Gelukkig zijn klanten nog steeds tevreden met de hoeveelheden.”

(7) De Hooge raadt restaurants aan dit soort bijgerechten apart op de

85 kaart te zetten, zoals bij Three het
geval is. “Dan kunnen mensen kiezen
wat en hoeveel ze bij hun vlees of vis
willen. Het blijkt dat klanten dat hele-
maal niet erg vinden. Zo krijgen
90 mensen alleen wat ze echt willen
eten en wordt er minder verspild.”

(8) Three meldde zich eind vorig jaar
aan om mee te doen aan de Verspil-
lingsvrije Challenge in Rotterdam.

95 Deelnemende restaurants en cafés
krijgen dan een grote weegschaal in
de keuken, die elk afzonderlijk restje
afval weegt. Zo leren ondernemers
waar hun grootste verspilling ligt.

100 “Maar zo’n grote weegschaal is
onwerkbaar in een kleine keuken als
die van ons”, zegt Veldhoen. Hij
gebaart naar het nauwe gangpad
tussen de werkbladen, dat volledig
105 geblokkeerd zou worden.

(9) Na die tegenvaller moest hij
samen met de chef op zoek gaan
naar andere manieren om voedsel-
verspilling te meten. “Alles wat we
wegdoen, houden we bij op lijsten in
110 de keuken. Maar binnenkort krijgen
we een nieuw digitaal inkoop-
systeem, waardoor we makkelijk
kunnen zien hoeveel we van elk
product weggooien en hoeveel ons
115 dat kost. Dankzij die data kunnen we
in de toekomst nog slimmer inkopen.”

(10) Dat is ook wat De Hooze aan de
horeca adviseert: plan goed in op
120 basis van het verleden. Al beseft ze

dat het lastig kan zijn. “In verschil-
lende fases werken verschillende
mensen, die allemaal een foutje
kunnen maken. Van plannen, in-
125 kopen, bewaren, voorbereiden en
bereiden tot consumeren en over-
houden. In al die fases zitten stukjes
onzekerheden. Daarom is het lastig
om voedselverspilling volledig te
130 elimineren. Maar het is zeker te
verminderen.”

(11) Ook de klant kan aan tafel een
steentje bijdragen. Wiens oog groter
is dan de maag, kan bijvoorbeeld
135 overgebleven eten laten inpakken en
later opeten. Zelfs een fine-dining-
restaurant als Three, ‘waar mensen
komen voor de ervaring’, is niet vies
van een doggybag. “Ik heb liever dat
140 mensen er thuis nog van genieten
dan dat we het hier in de prullenbak
gooien”, zegt Veldhoen.

(12) Samen met drie kokshulpen
bereidt chef Den Dunnen zich voor
145 op het diner van vanavond, waar zo’n
tachtig mensen zullen aanschuiven.
“Voor bepaalde gerechten blijven
mensen terugkomen. De wagyu-
tartaar en gyoza’s met kimchi-room-
150 saus zijn echt onze signatuur-
gerechten. We weten dus dat we de
ingrediënten voor die gerechten groot
moeten inkopen, en andere minder.
Het scheelt dat we dit al meer dan vijf
155 jaar doen, dan leer je anticiperen.”

Jildau Cuperus, de Volkskrant, 16 september 2023

Tekst 1 Dure vis weggooien, dat doet pijn

- 1p 1 Een tekst kan op verschillende manieren worden ingeleid, bijvoorbeeld door:
- 1 de tekst kort samen te vatten
 - 2 een belangrijke persoon voor de tekst te introduceren
 - 3 een conclusie te trekken over het onderwerp
 - 4 een definitie van een belangrijk begrip te geven
 - 5 een voorbeeld bij de tekst te geven
 - 6 een waarschuwing te geven
- Op welke **twee** manieren wordt de tekst in de alinea's 1 en 2 ingeleid? Noteer de **twee** nummers in de uitwerkbijlage.
- 1p 2 Voor welke **twee** problemen zorgt voedselverspilling volgens de alinea's 3 en 4? Noteer je antwoord in de uitwerkbijlage.
- 1p 3 In alinea 4 zegt Ilona de Hooge: "Als je het vervolgens weggooit, is het helemaal zonde." (regels 53-54)
Wat wordt met deze zin bedoeld?
- A Er is sprake van minder voedselverspilling, maar het is echt zonde dat er nog steeds zo veel voedsel wordt weggegooid.
 - B Voedsel dat verwerkt aankomt en vervolgens wordt weggegooid, moet opnieuw worden verwerkt als afval; dat is extra verspillend.
 - C Voedselverspilling leidt wereldwijd tot een enorme uitstoot van CO₂ per jaar, want het produceren van eten kost veel energie en water.
 - D Voedselverspilling wordt niet tegengegaan als de horeca gasten tevreden blijft stellen door onnodig veel voedsel aan te bieden.
- 1p 4 In alinea 5 gaat het over de 'vuilnisbelt van verloren voedsel'. (regels 56-57)
Wat wordt hiermee bedoeld?
- A de totale hoeveelheid afval die in Nederland op de vuilnisbelt ligt
 - B de totale hoeveelheid voedsel die mensen thuis weggooien
 - C de totale hoeveelheid weggegooid voedsel dat over de datum is
 - D de totale hoeveelheid weggegooid voedsel in Nederland
- 1p 5 In alinea 5 worden twee zaken genoemd die strijdig zijn met elkaar. In de alinea's 6 en 7 geven bedrijfsleider Daan Veldhoen en docent Ilona de Hooge drie oplossingen voor die tegenstrijdigheid.
→ Welke drie oplossingen zijn dat? Noteer de antwoorden in de uitwerkbijlage. Gebruik per oplossing maximaal 15 woorden.

- 1p 6 Over welke tegenvaller heeft bedrijfsleider Daan Veldhoen het aan het begin van alinea 9?
- A De keuken in het restaurant is klein en men kan daarom niets doen tegen verspilling.
 - B Er wordt toch meer voedsel weggegooid dan de chef eigenlijk had gewild.
 - C Het nieuwe digitale inkoopstelsel is er nog niet en de data ontbreken daardoor.
 - D Het restaurant had geen plek voor de weegschaal en kon daardoor niet meedoen aan de challenge.
- 2p 7 In alinea 10 noemt Ilona de Hooge de verschillende fases waarin voedselverspilling tegengegaan kan worden. In de uitwerkbijlage staat een tabel met die voorbeelden en fases.
- Kruis per genoemd voorbeeld aan bij welke fase dit het best past.
- Noteer je antwoorden in de tabel in de uitwerkbijlage. Let op: zet bij elk voorbeeld één kruisje.
- 1p 8 Welke **drie opeenvolgende** alinea's bevatten nuttige informatie voor het schrijven van een werkstuk over de omvang van voedselverspilling?
- Noteer je antwoord in de uitwerkbijlage.
- 1p 9 Wat is het belangrijkste doel van deze tekst?
- A adviseren over hoe de horeca voedselverspilling zou moeten aanpakken
 - B adviseren over hoe klanten in de horeca zelf voedselverspilling tegen kunnen gaan
 - C informeren over de verschillende standpunten over voedselverspilling in de horeca
 - D informeren over wat er in de horeca aan voedselverspilling gedaan kan worden
- 1p 10 Wat is de beste samenvatting van de tekst?
- A In restaurant Three in Rotterdam wordt veel gedaan om voedselverspilling aan te pakken. Ze bieden kleinere porties aan en ze hebben een digitaal inkoopstelsel.
 - B Naast de horeca speelt ook de klant een rol bij het tegengaan van voedselverspilling. Zo kunnen zij eten laten inpakken en later opeten.
 - C Voedselverspilling leidt jaarlijks tot een uitstoot van 3,3 miljard ton CO₂. Dat komt met name door zwaar voedsel als vlees.
 - D Voedselverspilling zorgt voor veel CO₂-uitstoot en kost de horeca veel geld. De horeca zoekt naar manieren om voedselverspilling zo veel mogelijk tegen te gaan.

Kun je met een cursus of een app twee tot drie keer zo snel leren lezen?

(1) Zou het niet handig zijn om dit artikel twee of drie keer zo snel te kunnen lezen als normaal, zoals verschillende cursussen snellezen
5 beloven? Er zijn diverse mogelijkheden, zoals een- tot meerdaagse cursussen, online trainingen en apps om je leesnelheid te vergroten. Maar werken die ook echt?

10 (2) De gemiddelde lezer leest dit artikel uit in drie à vier minuten, namelijk met een snelheid van ongeveer 250 woorden per minuut. “Die snelheid hangt af van training,
15 maar ook van het soort woorden”, zegt Myrthe Faber, onderzoeker van de Universiteit Tilburg en het Nijmeegse Dondersinstituut.

(3) Sommige woorden nemen we
20 voor lief, daar vliegen onze ogen overheen. Dat kunnen lidwoorden zijn of woorden die ons brein, gezien de context, toch al min of meer verwacht. Denk aan het woordje ‘lief’
25 in de zin ‘sommige woorden nemen we voor lief’. Bij ‘lastige’ woorden daarentegen blijven onze ogen even hangen, zegt Faber. “Onze ogen blijven een paar honderd milli-
30 seconden hangen bij woorden die langer zijn, minder vaak voorkomen of visueel erg veel lijken op woorden die ook op dezelfde plek zouden passen.”

35 (4) Terwijl wij nietsvermoedend een tekst lezen, werken onze ogen en ons brein voortdurend samen om woorden te verstouwen, informatie te verwerken en betekenissen in te
40 vullen. Dit is geen bewust proces: onze ogen schieten voortdurend

terug naar woorden die we allang voorbij hebben zien komen. Ze springen bovendien vooruit naar
45 woorden verderop in de tekst.

(5) “Dit gebeurt vaak in lange en complexe zinnen”, vertelt Roel Willems, die bij de Nijmeegse Radboud Universiteit jarenlang
50 onderzocht hoe mensen literatuur lezen. “We weten niet zeker waarom dit gebeurt, maar we vermoeden dat onze hersenen in zo’n geval beseffen dat ze iets hebben gemist. Al lezend
55 hebben we de luxe dat we terug kunnen kijken en het brein maakt daar slim gebruik van.”

(6) Snellezers trainen zichzelf en hun hersenen om meedogenloos door te
60 lezen, of ze nou een woordje hebben gemist of niet. “Dat kan bijvoorbeeld door met je ogen de punt van een potlood te volgen die je steeds sneller langs de zinnen laat gaan”, vertelt
65 snellees-trainer Inez Zondag. “Als je elke dag vier keer vijf minuten leest op een steeds hogere snelheid, train je jezelf om grenzen te verleggen. Deelnemers beginnen met ongeveer
70 250 woorden per minuut. Na een paar weken tikken ze de achttienhonderd woorden aan en kunnen ze ook nog uitleggen waar de tekst over ging.”

75 (7) Omdat snellezers hun brein geen mogelijkheid geven om terug te springen of om wat langer te blijven hangen bij lastige woorden, missen ze soms wel wat. “Als zodoende
80 grote gaten vallen in het tekstbegrip,” zegt onderzoeker Faber, “is de kans groot dat de lezer technisch gezien

wel leest, maar mentaal totaal afdwaalt.” Ook andere onderzoekers
85 waarschuwen dat snellezen vaak ten koste gaat van het begrip.
(8) “Aanvankelijk kan het tekstbegrip inderdaad wat achterblijven,” zegt Inez Zondag, “maar na verloop van
90 tijd komt dat vanzelf weer goed.” Volgens Zondag is het vooral de kunst te accepteren dat je soms wat woorden mist, net als bij een gesprek. “Dat komt ook altijd wel goed.”
95 (9) Dat heeft ook te maken met het soort teksten dat haar cursisten vaak lezen. Zondag geeft vooral trainingen aan ambtenaren, managers en beleidsmakers: mensen die over-
100 laden worden met vuistdikke rapporten die ze in korte tijd moeten doorploegen. Voor hen is leestempo vaak maar een onderdeel van het snellezen. “Ik leer mensen ook slimmer
105 en strategischer te lezen.” Sommige mensen lezen vanaf het eerste woord van de introductie door tot het laatste woord van de conclusie. Maar door vooraf snel de inhoud van een tekst

110 te scannen en te bepalen wat belangrijk is en wat niet, valt al veel tijd te besparen. “Als je beter begrijpt hoe een tekst is opgebouwd, kun je alsnog de details induiken”, zegt
115 Zondag.
(10) “Bij fictie ligt dat allemaal wat anders. Juist het opgaan in details zorgt voor het leesgenot”, legt Willems van de Radboud Universiteit
120 uit. Een zinnenprikkend verhaal activeert namelijk precies de hersendelen die in het echte leven zintuiglijke prikkels verwerken. “Als het verhaal een landschap beschrijft, is
125 het deel van de hersenen actief dat die visuele informatie normaal verwerkt. Je maakt je eigen VR-bril.” Lezers bij wie de tempoverschillen tussen ‘gewone’ en ‘lastige’ woorden
130 klein zijn, blijken het meest in die ervaring op te gaan. Dit vergt vooral leesbekwaamheid. De beste manier om snel te leren lezen, zonder in te leveren aan begrip en leesgenot, is
135 dus simpelweg méér lezen.

Enith Vlooswijk, de Volkskrant, 4 december 2022

Tekst 2 Kun je met een cursus of een app twee tot drie keer zo snel leren lezen?

- 1p 11 In regels 51-52 staat: "We weten niet zeker waarom dit gebeurt". Wat wordt bedoeld met 'dit'?
- A dat mensen literatuur met lange en complexe zinnen lezen
 - B dat mensen met hun ogen vooruit- en terugspringen bij het lezen
 - C dat onderzocht wordt hoe mensen literatuur lezen
 - D dat onze ogen en ons brein samenwerken bij het lezen
- 1p 12 De tekst is, na de inleiding, te verdelen in vijf opeenvolgende deelonderwerpen.
- Bij welke alinea begint elk deelonderwerp? Vul de tabel in de uitwerkbijlage verder in. Twee alinea's zijn al ingevuld.
- 1p 13 Je moet een samenvatting van de tekst maken. Welke zin uit alinea 9 bevat informatie die zeker in de samenvatting moet worden opgenomen?
- A Dat heeft ook te maken met het soort teksten dat haar cursisten vaak lezen.
 - B Zondag geeft vooral trainingen aan ambtenaren, managers en beleidsmakers: mensen die overladen worden met vuistdikke rapporten die ze in korte tijd moeten doorploegen.
 - C Voor hen is leestempo vaak maar een onderdeel van het snellezen.
 - D Maar door vooraf snel de inhoud van een tekst te scannen en te bepalen wat belangrijk is en wat niet, valt al veel tijd te besparen.
- 1p 14 In alinea 10 gaat het over het lezen van fictie. Is het aan te raden om snellezen te gebruiken bij het lezen van fictie, volgens de tekst?
- A Ja, omdat je beter begrijpt hoe teksten zijn opgebouwd, heb je ook voordelen bij het lezen van fictie.
 - B Ja, omdat snellezers minder moeite hebben met het lezen van 'gewone' en 'lastige' woorden, kunnen ze dit ook inzetten bij het lezen van fictie.
 - C Nee, want bij een cursus snellezen leer je zakelijke teksten lezen en behandelen ze geen fictieteksten.
 - D Nee, want bij het lezen van fictie kost het tijd om een beeld in je hoofd te vormen en zorgt het opgaan in de details voor het leesgenot.

- 1p 15 De laatste zin van de tekst is: "De beste manier om snel te leren lezen, zonder in te leveren aan begrip en leesgenot, is dus simpelweg méér lezen."
Wat is de belangrijkste functie van deze zin?
- A advies
 - B oplossing
 - C samenvatting
 - D toekomstverwachting
- 1p 16 Van welk tekstdoel is vooral sprake in deze tekst?
- A de lezer informeren over de trainingen en apps om je leessnelheid te vergroten
 - B de lezer informeren over de voordelen en de risico's van snellezen
 - C de lezer overtuigen van de resultaten van een cursus snellezen
 - D de lezer overtuigen van de verschillen tussen fictie en non-fictie bij snellezen
- 2p 17 Er bestaan verschillende situaties waarin je beter wel en situaties waarin je beter niet kunt snellezen volgens de tekst.
→ Kruis in de tabel in de uitwerkbijlage aan of het volgens de tekst **wel** of **niet** aan te raden is om in deze situatie snellezen in te zetten.

KRANTENBEZORGERS BEDANKT!

UW WAARDERING MAAKT VOOR HEN HET VERSCHIL

Elke dag opnieuw, weer of geen weer, bezorgen toegewijde krantenbezorgers uw krant. Geef uw krantenbezorger een blijk van waardering! U kunt uw bedankje insturen tot en met 7 december (zie hieronder). Alle ontvangen berichten worden door ons gebundeld in een speciaal boek, dat eind januari aan de krantenbezorgers wordt overhandigd.

Scan de QR-code, ga naar
www.krantenbezorgen.nl/dank of
stuur een kaartje naar: DPG Media, t.a.v. Anne Sluis,
Joan Muyskenweg 43, 1114 AN Amsterdam

 **kranten
bezorgen.nl**

advertentie van krantenbezorgen.nl, de Volkskrant, 1 december 2023

Tekst 3 Krantenbezorgers bedankt!

- 1p 18 Welke functie heeft de foto in deze advertentie vooral?
De foto
- A geeft voorbeelden van de mensen over wie de tekst gaat.
 - B illustreert het belang van de inhoud van de tekst.
 - C is nodig om de tekst te kunnen begrijpen.
 - D laat zien voor wie de tekst is bedoeld.
- 1p 19 Voor welke doelgroep is deze advertentie met name bedoeld?
voor lezers
- A die een krant laten thuisbezorgen
 - B die ervaring hebben als krantenbezorger
 - C die iemand kennen die krantenbezorger is
 - D die zelf kranten willen gaan bezorgen
- 1p 20 Citeer het zinsgedeelte waaruit het best blijkt waarom de krantenbezorgers gewaardeerd moeten worden.
- 1p 21 In de advertentie staat 'Uw waardering maakt voor hen het verschil'. Welke foto geeft een goed voorbeeld van hoe die waardering eruit moet zien?

A

B

C

D

Zwerfafval, is er een oplossing?

(1) Sinds 2008 meet Rijkswaterstaat op ongeveer veertienhonderd locaties hoe schoon Nederland is en welke soorten afval er op straat
5 liggen. Voedsel- en drankverpakkingen zorgen voor de meeste vervuiling (48,3 procent). Daarnaast zijn kauwgom en sigarettenpeuken grote vervuilers.

10 (2) Zwerfafval is schadelijk voor het milieu, trekt ongedierte aan en kan in het water terechtkomen. Daarom zijn er steeds meer maatregelen ingevoerd om zwerfafval te verminderen.

15 (3) “De zwerfafvalproblematiek en het milieu in het algemeen staan nu meer dan ooit op de publieke agenda”, zegt Elise Mooijman van Stichting Nederland Schoon. Zowel vanuit de
20 overheid als de Europese Unie en de maatschappij wordt veel gedaan om zwerfafval tegen te gaan.

(4) Zo wordt komende zaterdag alweer de 21e editie van de jaarlijkse
25 Landelijke Opschoondag georganiseerd. Ook zijn er nieuwe Europese

regels voor wegwerpplastic. Maar waarom ligt er dan nog altijd zo’n 50 miljoen kilo zwerfafval op straat?

30 (5) Volgens Mooijman is het zwerfafvalprobleem enorm complex. Bij Nederland Schoon worden aandachtsgebieden uitgekozen aan de hand van de rapporten van Rijkswaterstaat. “Voor elk gebied,” vertelt
35 Mooijman, “is een specifieke aanpak nodig”.

(6) “In de provincie Friesland is de hoeveelheid grof zwerfafval met 19
40 procent teruggedrongen dankzij het project ‘Friesland 100 procent zwerfafvalvrij’. Alle achttien gemeenten binnen de provincie deden mee. Toen is met gemeenteambtenaren
45 gekeken of de basis wel op orde was. Zijn er voldoende afvalbakken? Staan ze op de juiste plek? Zijn ze schoon en worden ze voldoende geleegd?”

50 (7) Landelijk ziet Mooijman ook verbetering: “Elk jaar komen er meer mensen bij in Nederland. Rijkswater-

staat rapporteert desondanks geen
stijgende trend in de hoeveelheid
55 zwerfafval.”

(8) Toch hebben mensen niet het
idee dat Nederland schoner wordt.
Rijkswaterstaat doet twee keer per
jaar onderzoek naar de beleving van
60 mensen. 2021 was het jaar waarin
mensen het minst tevreden waren
over de hoeveelheid zwerfafval sinds
de meting is gestart in 2008. Ook
vindt een meerderheid dat het

65 schoonhouden van Nederland niet
alleen een taak is van de overheid.

(9) “De sleutel tegen zwerfafval ligt
bij het menselijk gedrag,” legt
gedragspsycholoog Luuk Bos uit, “en
70 ook gedrag is complex.” Bos houdt
zich vanuit zijn werk bij psycholo-
gisch adviesbureau D&B bezig met
gedragsverandering om zwerfafval te
verminderen. Dit bureau ontwikkelde
75 een gedragsaanpak voor de Rijks-
overheid, die nu wordt ingezet om
gemeenten te trainen. Meer dan de
helft van de gemeenten doet aan
gedragssturing om zwerfafval te
80 bestrijden.

(10) Bos: “Zwerfafval los je op als wij
ons gedrag aanpassen. Als we het
blikje niet op de grond, maar in de
prullenbak gooien. Maar dat gedrag
85 wordt beïnvloed door de omgeving.
De verantwoordelijkheid ligt bij de
vervuiler én bij de overheid; die moet
naar het gewenste gedrag sturen.”
Dat sturen kan bijvoorbeeld door
90 genoeg opvallende afvalbakken op
de juiste looproutes te plaatsen. “Af-
valbakken zijn vaak grijs en onopval-
lend. Maar als ze felgroen zijn, werkt
dat beter voor het onderbewustzijn”,
95 zegt Bos.

(11) “Voor veel mensen is afval op-
ruimen geen prioriteit. Daarom zit het
als gedrag in een onbewuste auto-
matische piloot.” Volgens Bos zijn er

100 in Nederland wel genoeg prullenbak-
ken, maar worden ze niet altijd op de
juiste plekken geplaatst. In grote
steden worden afvalbakken soms
niet vaak genoeg geleegd.

105 **(12)** “Ons gedrag passen we onbe-
wust aan op dat van andere mensen.
In een park waar veel afval ligt, is de
kans groter dat jij ook vervuult. Onbe-
wust ga je mee met de slechte norm.

110 Als in een gebied veel normover-
schrijdingen plaatsvinden – bijvoor-
beeld als er veel afval op straat ligt of
alle fietsen schots en scheef staan –
dan denk je onbewust dat het oké is
115 om hier de regels te overtreden. In
de psychologie heet dat de *broken
windows*-theorie.”

(13) Bos: “Daarom is zoiets als een
Landelijke Opschoondag meer dan
120 alleen het oude zwerfafval opruimen
op straat. Je voorkomt ook toekom-
stig afval met een schoonmaakactie.
De slechte norm wordt opgeruimd.”

(14) Sinds 1991 zet Nederland
125 Schoon het zwerfafvalprobleem op
de publieke agenda, onder meer met
opschoonacties. Dit jaar zijn al
31.072 acties aangemeld. Per actie
zijn er tussen de één en driehonderd
130 (of meer) deelnemers. De acties
kunnen heel klein zijn, bijvoorbeeld
door die dag met een paar mensen
zwerfafval te rapen. Ook zijn er
grotere acties aan te maken op de
135 website van Nederland Schoon. Wie
een actie aanmaakt, kan gratis
grijpers, handschoenen en plastic
afvalzakken krijgen.

(15) Verschillende lokale overheden
140 en bedrijven doen mee. De gemeente
Roosendaal heeft 42 acties aange-
maakt en in Gouda worden peuken
geraapt in de binnenstad.
McDonald’s belooft op 18 maart elke
145 gast met een kop koffie of thee wan-
neer hij samen met de crew van het

restaurant de omgeving opruimt.
Iedereen kan een vuilniszak ophalen
in het restaurant en die dezelfde dag
150 vol inleveren.

(16) Bedrijven die voor veel plastic
afval zorgen, moeten meehelpen en
meebetalen aan het opruimen; dat is
een eis van de Europese Unie. In het
155 kader van die Europese eisen heeft
Nederland een ministeriële regeling
om de hoeveelheid wegwerpplastic te
verminderen. Maatregelen worden tot
2025 langzaamaan ingevoerd. Sinds

160 2021 zit er daarom statiegeld op
kleine plastic flesjes.

(17) Vanaf 1 april 2023 is ook statie-
geld ingevoerd op blikjes drank. Het
kabinet wilde het aantal plastic
165 flesjes en blikjes in het zwerfafval
eerst op andere manieren vermin-
deren. Omdat dit te complex bleek, is
besloten over te gaan op de statie-
geldmaatregel. Dit laat zien dat
170 zwerfafval tegengaan een moeilijke
opgave is.

Nuri Kurnaz, nu.nl, 17 maart 2023

*De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te
maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de
auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de
vermelde bronnen.*

*Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud
van dit examen.*

Tekst 4 Zwerfafval, is er een oplossing?

- 2p 22 Op welke manieren wordt deze tekst ingeleid in de alinea's 1 tot en met 4?
→ Kruis in de tabel in de uitwerkbijlage de juiste antwoorden aan.
- 1p 23 In de tekst staat een illustratie die laat zien hoelang het duurt voor zwerfafval vergaat.
Waarom is deze informatie belangrijk?
Deze informatie is belangrijk, omdat hiermee vooral aangetoond wordt
A waarom zwerfafval een probleem voor het milieu is.
B wat de omvang van het zwerfafval op straat is.
C wat het belang van de Landelijke Opschoondag is.
D welke soorten zwerfafval er op straat liggen.
- 1p 24 "Volgens Mooijman is het zwerfafvalprobleem enorm complex."
(regels 30-31)
→ Citeer de zin uit alinea 5 of alinea 6 waarin de reden staat waarom het probleem complex is.
- 1p 25 Leg in eigen woorden uit waarom er volgens Mooijman landelijk een verbetering is in de hoeveelheid zwerfafval. Gebruik maximaal 20 woorden.
- 1p 26 Wat is het verband tussen de alinea's 7 en 8?
A Alinea 7 en 8 vormen samen een opsomming.
B Alinea 7 en 8 vormen samen een tegenstelling.
C Alinea 8 geeft een conclusie bij alinea 7.
D Alinea 8 noemt een gevolg van de oorzaak in alinea 7.
- 1p 27 "De verantwoordelijkheid ligt bij de vervuiler én bij de overheid"
(regels 86-87)
→ Citeer de zin uit alinea 8, 9 of 10 waarin ongeveer hetzelfde staat.
- 1p 28 Welk kopje vat het best de inhoud van de alinea's 9 tot en met 13 samen?
A De *broken windows*-theorie over gedrag en zwerfafval
B Gedrag aanpassen tegen zwerfafval
C Landelijke Opschoondag belangrijk
D Opruimen geen prioriteit

- 1p 29 Is het volgens Bos nodig dat de overheid aan gedragssturing doet om zwerfafval te bestrijden?
- A Ja, want mensen nemen niet de moeite om naar een prullenbak te lopen en vinden opruimen niet zo belangrijk.
 - B Ja, want mensen zijn zich vaak niet bewust van hun weggooigedrag en dan helpen de maatregelen.
 - C Nee, want er is zowel landelijk als regionaal al een afname in de hoeveelheid zwerfafval merkbaar.
 - D Nee, want mensen hebben zelf ook een verantwoordelijkheid en dat hoeft de overheid niet te sturen.
- 1p 30 Wat is het langetermijneffect van de Landelijke Opschoondag volgens Bos?
- Noteer je antwoord in de uitwerkbijlage.
- 1p 31 Welke uitspraak over drankblikjes en plastic flesjes past het best bij de inhoud van de alinea's 16 en 17?
- A De statiegeldmaatregel voor drankblikjes en plastic flesjes blijkt succesvol te zijn in de strijd tegen zwerfafval.
 - B De statiegeldmaatregel voor drankblikjes en plastic flesjes werd ingevoerd om ervoor te zorgen dat die blikjes en flesjes niet bij het zwerfafval terechtkomen.
 - C Drankblikjes en plastic flesjes vormen het grootste deel van het zwerfafval en dat probleem moet met Europese regels aangepakt worden.
- 1p 32 Wat is het belangrijkste doel van deze tekst?
- A de lezer activeren om geen afval meer op straat te gooien
 - B de lezer activeren om ook mee te doen met de Landelijke Opschoondag
 - C de lezer informeren over de problemen bij het bestrijden van zwerfafval
 - D de lezer informeren over wie er verantwoordelijk zijn voor zwerfafval
- 1p 33 Wat is de hoofdgedachte van deze tekst?
- A De overheid en vervuilende bedrijven hebben de grootste verantwoordelijkheid om zich in te zetten voor het terugdringen van zwerfafval.
 - B Mensen zijn van nature gemakzuchtig en zorgen voor zwerfafval op straat, daarom hebben ze overheidssturing nodig om hun gedrag te veranderen.
 - C Om zwerfafval succesvol aan te kunnen pakken, moeten er meer Europese regels voor bedrijven ingevoerd worden.
 - D Zwerfafval blijft een moeilijk aan te pakken probleem, ondanks allerlei burgerinitiatieven, overheidsmaatregelen en regels voor bedrijven.

Schrijfopdracht

Situatiebeschrijving

Rondom jullie school ligt veel zwerfafval. De buurtbewoners zijn hier niet blij mee en willen graag dat er minder afval komt. Een van de buurtbewoners, Jack Simmons, is kunstenaar en heeft een idee: een kunstwerk van zwerfafval. Hij hoopt dat zo'n kunstwerk bij gaat dragen aan het verminderen van al dat afval in de buurt en dat mensen zich bewuster worden van al het afval dat ze op straat gooien.

Hij wil zijn kunstwerk naast het schoolplein neerzetten. Op die manier hoopt hij dat buurtbewoners en leerlingen zich bewust worden van de impact van zwerfafval. Simmons wil graag weten wat buurtbewoners en leerlingen van zijn plan vinden en of ze zelf misschien andere ideeën hebben.

Hij doet daarom de volgende oproep in de wijkkrant:

Kunstwerk van zwerfafval

Ben jij het zwerfafval in de buurt ook beu? Wil je meehelpen om het op te ruimen? Een kunstwerk van zwerfafval kan het verschil maken!

Hier zie je een paar voorbeelden van wat mogelijk is:

Voor het zover is, moet er nog wel wat gebeuren. Daarom heb ik een aantal vragen voor je:

- Wat vind je van mijn plan voor een kunstwerk van zwerfafval en waarom vind je dat?
- Zou je willen meewerken aan het kunstwerk en waarom wel of niet?
- Op welke andere manier kunnen we mensen bewust maken van de impact van zwerfafval?
- Welke twee andere ideeën heb je zelf om het zwerfafval in de buurt aan te pakken?

Stuur je reactie naar kunstwerkvanafval@simmons.nl.
Alvast bedankt voor het meedenken!

Jullie hebben in de klas net de tekst 'Zwerfval, is er een oplossing?' gelezen. Jullie docent heeft de oproep in de wijkkrant gelezen en geeft jullie als opdracht te reageren op de oproep en een e-mail naar de kunstenaar te sturen.

13p **34 Opdracht**

Schrijf de e-mail aan Jack Simmons. Een aantal gegevens is al voorgedrukt in de uitwerkbijlage. Vermeld het onderwerp van je e-mail in de onderwerpregel.

Gebruik voor je e-mail de gegevens op de vorige bladzijdes en eventueel de tekst 'Zwerfafval, is er een oplossing?' Gegevens die niet in de opdracht staan, moet je zelf bedenken.

Besteed in jouw e-mail aandacht aan de volgende punten:

- de aanleiding om de e-mail te schrijven;
- je mening over het plan;
- twee argumenten die je mening onderbouwen;
- of je mee wil werken;
- de reden daarvoor;
- een andere manier om mensen bewust te maken van de impact van zwerfafval;
- twee andere ideeën om het zwerfafval in de buurt te verminderen;
- een passende slotzin.

Sluit je e-mail af met 'Met vriendelijke groet,' en je eigen voor- en achternaam.

Let op: Zorg ervoor dat je tekst minimaal uit 100 woorden bestaat. Bij minder dan 100 woorden krijg je geen punten voor taalgebruik.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.